

Infrastrukturdepartementet
i.remissvar@regeringskansliet.se
filip.vestling@regeringskansliet.se

Er referens 12019 / 01809 /E

Svensk Vindenergis synpunkter på Nätkoncessionsutredningens betänkande Moderna tillståndsprocesser för elnät (SOU 2019:30)

Svensk Vindenergi tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Nätkoncessionsutredningens betänkande moderna tillståndsprocesser för elnät.

Enligt Energimyndigheten behöver den svenska vindkraftsproduktionen öka från dagens 17 till 90 TWh för att nå målet ett hundra procent förnybart elsystem år 2040. Omställningen kommer att kräva investeringar på över 200 miljarder kr enbart i ny vindkraft. Omställningen innebär även att hela nätinфраstrukturen behöver moderniseras och bättre anpassas till den nya spelplanen där förnybar energi och förbrukning snabbt byggs ut på nya platser som idag saknar elnät eller tillräcklig nätkapacitet.

I ett läge då stora delar av Sverige redan nu lider av effektbrist för uttagskunder, där Stockholm, Uppsala, Mälardalen och Malmöregionen i dagsläget inte kan ansluta mer kunder för att det inte finns tillräckligt med nätkapacitet, råder omvänd brist på kapacitet i de flesta områden i norra Sverige på platser med utmärkta vindresurser. Det är viktigt av många skäl att kunna åtgärda dessa brister i elnätet snabbt och kostnadseffektivt.

För att lyckas med omställningen måste alltså processerna för att ansluta vindkraft till elnäten bli enklare, mer förutsägbara och mer flexibla, men även processerna för utbyggnad av transmissionskapacitet behöver gå betydligt snabbare än idag.

Det är därför glädjande att koncessionsutredningen, adresserar många av dem frågor som är aktuella och ett problem för en fortsatt utbyggnad.

Sammanfattning

Nätkoncessionsutredningen har gjort en omfattande och väl genomarbetad studie med många bra förbättringsförslag vad gäller tillståndsprocesser för elnät. De tre viktigaste förbättringsförslagen är enligt vår bedömning:

- **Möjligheten att bygga nät utan koncession inom ett produktionsnät.** Denna åtgärd skulle innebära en stor förenkling och minskad osäkerhet för företag som utvecklar vindkraft och annan förnybar elproduktion. Här är det mycket viktigt att regeringen ser generöst på reglerna för IKN och är extra tydlig med det gentemot Energimarknadsinspektionen för att intentionerna i utredningen ska kunna få verklig effekt. En sådan tydlighet avspeglas bäst i ett särskilt uppdrag till Energimarknadsinspektionen att ta fram föreskrifter inom området eftersom enbart ett bemyndigande riskerar att det drar ut på tiden.

Överföringsledningar vars enda syfte är att ansluta en vindkraftspark till nätet bör betraktas som en del av ett produktionsnät och därför kunna byggas utan koncession.

- **Möjligheten att bygga regionnätledningar med stöd av områdeskoncession för regionnät.** Denna åtgärd bör kunna möjliggöra snabbare anslutning av förnybar elproduktion samtidigt som det blir särskilt viktigt att säkerställa att det inte blir svårare för andra nätbolag att även fortsättningsvis kunna bygga nät inom området. För att förslaget inte ska bli tandlöst bör områdeskoncessionen kunna användas till och med 130 kV spänningsnivå.
- **Bättre möjligheter att ändra och justera en befintlig koncession.** Genom en ökad flexibilitet att ändra befintliga koncessioner, ökar förutsättningarna för en snabbare nätutbyggnad och möjlighet att använda den senaste tekniken vid utbyggnad av förnybar elproduktion.

Vi välkomnar att nätkoncessionsutredningen har haft en god dialog med branschen under genomförandet av utredningen och tagit fasta på flera av inspelen, vilka förväntas underlätta för omställningen.

Det finns viktiga områden som Nätkoncessionsutredningen av avgränsningsskäl valt att antingen utesluta eller inte fördjupa sig i, men där vi ser ett fortsatt utredningsbehov:

- Utredningen missar en stor och mycket viktig del av koncessionsproblematiken, nämligen att hjärtat i elsystemet är stamnätet som måste förstärkas för att ny produktion ska kunna komma in på nya platser i nätet. D.v.s. hur ledtiderna för utbyggnad av stamnätet kan kortas ned avsevärt (från idé till drift), då handläggningstiden för koncession endast utgör en liten del av hela processtiden på över 10 år.
- Hur tillståndsprocesserna för att få etablera en vindkraftsanläggning kan löpa mer parallellt med tillståndsprocesserna för att etablera de elnät som behövs för att möjliggöra anslutningen – inte minst för att kunna leva upp till tidskraven i EU:s reviderade förnybarhetsdirektiv.
- Hur beräkningsmetodik för inmatningstariffer och anslutningskostnader hos regionala nätbolag kan harmoniseras för att undvika oskäligen höga kostnader och bättre resursutnyttjande i näten.
- Hur utbyggnaden av stamnätet men även nyttjandet av olika typer av flexibilitetslösningar bättre kan planeras och samordnas med tillkommande produktion och konsumtion så att den tidskrävande nätutbyggnaden inte förhindrar utbyggnad av förnybar elproduktion och etablering av nya industrier.
- Huruvida nätbolag ska ges ökade incitament eller krav på sig att bygga en överkapacitet i samband med nya ledningar, eftersom det ofta är mer samhällsekonomisk i det långa loppet. Överkapacitet kan även motiveras av förlustreducering vilket faller kollektivet till gagn, precis så som det har hanterats historiskt på Svenska kraftnät.
- Hur nätbolagen inklusive Svenska kraftnät strukturerat kan planera för och samordna anslutning av de stora mängder havsbaserad vindkraft som förväntas tillkomma i Södra Sverige.

Detaljerade synpunkter:

4.3.1 Översyn av de generella undantagen från koncessionsplikt

Förslag: Nätmyndigheten får bemyndigande att i föreskrifter fastställa undantag från kravet på nätkoncession.

Kommentar: Vi ser positivt på att bemyndiga Energimarknadsinspektionen att fastställa undantag från kravet på nätkoncession i föreskriftsform eftersom det kan underlätta vid framtida förändringar. Här är det viktigt att föreskrifterna är enkla, tydliga och i linje med nätkoncessionsutredningens rekommendationer inom området.

Förslag: Undantaget för produktionsnät bör förtydligas och utvidgas.

Bedömning: Ett undantag av följande lydelse bör införas: Ett internt nät får byggas eller användas utan tillstånd om det, inom ett avgränsat område, dras mellan flera anläggningar för produktion av el som har en gemensam anslutning till elnätet eller från flera anläggningar för produktion av el till en gemensam anslutning till elnätet. Ett område som omfattas av ett tillstånd enligt miljöbalken för en sådan verksamhet som avses i 21 kap. 13–15 §§ miljöprövningsförordningen (2013:251) ska alltid anses vara ett avgränsat område enligt första stycket.

Kommentar: Detta är ett av de viktigaste förslagen. Idag är det ett stort problem att Energimarknadsinspektionen ofta gör till synes godtyckliga och icke ändamålsenliga tolkningar av IKN inom ett produktionsnät som leder till en krångligare och mer osäker anslutningsprocess och även till slöseri med både projektörens och myndighetens resurser. Vi delar Nätkoncessionsutredningens bedömning att en lämplig avgränsning är att införa ett generellt undantag från koncessionsplikten inom hela det i tillståndsansökan för vindkraftsparken utpekade området. En bra definition (som vi saknar i utredningen) är det område där utövaren har avtal med markägaren att bygga elledningar och stationer. En sådan definition kan även gälla för anslutningsledningen.

Här är samtidigt viktigt att möjligheten finns att bygga IKN för flera miljö tillstånd/avgränsade parker i samma område och att även kunna sammanlänka parkerna utan krav på nätkoncession under förutsättning att det kan betraktas som ett enda stort sammanhängande produktionsnät fram till anslutningspunkten.

Det är viktigt att områdeskoncessionären inte kan stoppa eller påverka vad som är och inte är IKN. Både stationer och ledningar bör omfattas av IKN.

Förslag: Det bör tydliggöras i vilken utsträckning även anslutningsledningar mellan det koncessionerade och det icke koncessionerade näten omfattas av undantag från koncessionsplikt.

Kommentar: Vi anser att hela anslutningsledningen, så länge den har till enda uppgift att ansluta en vindkraftspark till elnätet, bör vara befriad från koncessionsplikt. Ledningar inom områdeskoncession tillståndsprövas inte enligt miljöbalken utan omfattas av anmälningsplikt enligt 12 kap 6§ MB. IKN och anslutningsledningar för enbart produktionsenheter (t.ex. vindkraft) bör kunna hanteras på samma sätt.

4.3.2 Utökad dispensmöjlighet

Förslag: Nätmyndigheten ska, om särskilda skäl finns, kunna ge dispens från koncessionsplikten.

Kommentar: Eftersom det kan vara svårt att hitta en definition som passar i alla sammanhang är det positivt att nätkoncessionsutredningen föreslår att de generella undantagen från koncessionsplikt kompletteras med en möjlighet att vid särskilda skäl ansöka om dispens från föreskrifterna. Dispens bör alltid ges om ledningen är för egen kunds bruk.

4.3.3 Möjligheten att söka bindande besked bör tas bort

Förslag: Möjligheten för nätmyndigheten att lämna bindande besked tas bort.

Kommentar: Vi delar Nätkoncessionsutredningens uppfattning om att möjligheten till bindande förhandsbesked blir överspelad om reglerna blir tydliga vad gäller gränsen för koncessionsplikt inom ett produktionsnät. Det är mer effektivt om energimarkandsinspektionen använder sina resurser till att pröva riktiga koncessionsärenden men för att det ska bli så i praktiken är det extra viktigt att det inte finns något tolkningsutrymme i var gränsen för IKN går. Annars finns den uppenbara risken att möjligheten till dispensansökningar tar över den funktion som möjligheten att söka bindande besked nu har hos verksamhetsutövaren.

4.4.1 Beroendet mellan koncessionsinnehav och övrig reglering i ellagen bör tas bort

Förslag: Skyldigheter för nätföretag och övrig reglering enligt ellagen görs beroende av att företaget bedriver nätverksamhet, det vill säga överför el för annans räkning med stöd av nätkoncession.

Kommentar: Det är rimligt att göra åtskillnad mellan koncessionsplikt och reglerade nät i syfte att minska den administrativa bördan hos nätbolagen. Överföring av el för annans räkning bör vara vägledande för behovet av reglering. Av samma skäl är det rimligt att IKN endast i undantagsfall blir föremål för reglering.

4.4.2 Mätning inom icke koncessionspliktiga nät

Det är dock inte klarlagt att samhällsnyttorna förenade med ökade krav på mätning inom IKN överväger kostnaderna för att installera mät- och kommunikationsutrustning. För att undvika ökade kostnader för samhället, bör det därför inte införas ett krav på mätning av produktion inom ett IKN.

Kommentar: Vi misstänker att önskemålet från Svenska kraftnät syftar till att identifiera småskalig produktion i tätorter där sammanlagring av mindre enheter kan skapa stor inverkan på elsystemet. Vi delar nätkoncessionsutredningens uppfattning att kostnaderna inte står i paritet med nyttorna att införa krav på mätning inom IKN. Om det mäts på samtliga generatorer i en produktionsenhet, var ska det då mätas? Det förekommer elektriska förluster på olika nivåer mellan generatorer och anslutningspunkt mot koncessionerat nät och det blir omotiverat höga kostnader om mätning ska ske vid varje enskilt vindkraftverk i en vindkraftspark. Krav på mätning bör därför endast ske i gränspunkten mellan IKN och överliggande nät.

4.4.3 Kraven på leveranssäkerhet bör ändras i vissa fall

Bedömning: Kraven på leveranssäkerhet bör inte i föreskrifter utformas som ett strängare krav på avbrottsid på uttagpunktsnivå än vad som följer av ellagen.

Kommentar: Dagens funktionskrav är strängare än vad ellagen anger, vilket innebär omotiverad fördyring av vindkraftsanslutningar där nätbolag anger att det behövs extra redundans i form av parallella nät eller dubbla transformatorstationer för att kunna uppfylla kravet. Det både fördyrar och försvårar utbyggnaden av förnybar elproduktion utan skälig orsak när det inte förekommer anslutna förbrukare inom vindkraftsparken. Det bör vara en fråga mellan nätbolag och anslutande producent att avtala om lämplig återställningstid vid driftavbrott snarare än något som regleras av föreskrifter.

4.5.1 Möjligheter till ändring, justering och omprövning av nätkoncession för linje

Förslag: Koncessionshavaren ska kunna ansöka om ändring eller justering av en befintlig nätkoncession för linje. Detta ska kunna göras även om det inte har gått 40 år sedan nätkoncessionen meddelades. En kort ledningssträcka med egen koncession, men som inte utgör en egen funktionell teknisk anläggning, ska kunna omprövas tillsammans med den

övriga anläggningen även om det inte har gått 40 år sedan nätkoncessionen för den kortare sträckan meddelades

Kommentar: Vi tycker att förslaget är bra så länge koncessionen inte bedöms enligt ett hårdare regelverk som en följd av att den ska bedömas tillsammans med en anläggning (som ofta har en hårdare miljölagstiftning än ledningar i vindkraftens fall. Vi ställer oss positiva till att göra det enklare att ändra befintlig koncession genom justeringar eller ny koncessionsansökan för en utvald del i koncessionen. Ofta innebär teknikutvecklingen att den typ av vindkraftverk som var tänkta att användas från början inte längre är aktuella efter att tillståndet har givits – eftersom det under den långa tillståndprocessen har utvecklats mer effektiva vindkraftverk. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det viktigt att vindkraften tillåts att byggas ut med den senaste tekniken och då krävs flexibilitet i tillståndsförfarandet (gäller såväl för vindkraftparken som för de nät som vindkraften ska anslutas till).

Det är positivt att Nätkoncessionsutredningen dels anger förslag på kriterier men även exemplifierar vad som avses med mindre justeringar för att undvika osäkerhet kring vilken typ av ändringsansökan som skulle bli relevant.

I förslagstexten ovan finns dock fortfarande en osäkerhet kring vad som menas med "en kort ledningsträcka". Om Energimarknadsinspektionen ska få föreskriftsrätt är det viktigt att regeringen är generös i sin tolkning och även extra tydlig gentemot myndigheten hur det ska tolkas, då nätmyndigheten hittills tolkat liknande skrivelser på ett orealistiskt kort geografiskt avstånd vilket skapat stora problem i tillämpningen.

5 Översyn av prövningsordningen för elledningar

5.2 Processerna för att bygga elledningar behöver bli kortare

När det i dag talas om tioåriga ledtider för att kunna bygga en koncessionerad ledning avses däremot hela projektprocessen, av vilken koncessionshandläggningen är en del. Tio år är dock en alltför lång tid för den som vill ansluta en större anläggning eller dylikt.

Kommentar: Detta är en viktig aspekt att belysa. Det räcker inte med att handläggningstiden är kort om den efterföljande överklagandeperioden är lång eller om det är lång intern processtid hos Svenska kraftnät att komma till skott med en koncessionsansökan. **Därför finns det som nätkoncessionsutredningen konstaterar ett behov av ett helhetsgrepp kring hur de långa ledtiderna för nätutbyggnad (främst på stamnätetsnivå) kan kortas ned avsevärt.** Här har vi sedan en längre tid tillbaka efterfrågat en sådan utredning som vi gärna ser att regeringen nu initierar.

Tillståndprocesserna medför i dag samråd och remiss flera gånger med samma intressenter, till exempel länsstyrelser och markägare. Det är inte ovanligt att intressenter begär förlängda remisstider hos nätmyndigheten. Detta bidrar till att förlänga den totala processtiden, vilket är ett problem när nätet måste förstärkas på grund av kapacitetsbrist samt vid anslutning av ny produktion med tidsbegränsade miljö tillstånd.

Kommentar: Vi anser att en svaghet i dagens struktur är att det inte finns något krav på att Energimarknadsinspektionen deltar i samråd på samma vis som länsstyrelser gör när det gäller miljö tillståndet för vindkraftparken. Om Energimarknadsinspektionen deltar i samråd minskar risken för avslag och kompletteringar och därmed ges bättre förutsättningar för kortare ledtider. Som exempel avslög Energimarknadsinspektionen nyligen Svenska kraftnäts ansökan om en koncessionsledning mellan Ekhyddan och Hemsjö mot bakgrund av att ansökan inte ansågs komplett. En sådan situation hade kunnat undvikas genom en tidig dialog.

I det reviderade förnybarhetsdirektivet (REDII)¹ anges en tidsfrist för tillståndsförfarandet att etablera en vindkraftsanläggning inklusive nätanslutning till högst två år. Det hade varit

¹ Direktiv (EU) 2018/2001. Artikel 16, paragraf 4.

intressant om nätkoncessionsutredningen även belyst och analyserat åtgärder som behövs för att Sverige ska leva upp till direktivet.

Enligt Ei varierade handläggningstiden i det enskilda ärendet mellan 7 och 24 månader, beroende på ärendets komplexitet

Kommentar: Det skulle även vara värdefullt med insikt i genomsnittlig handläggningstid fördelat på spänningsnivå. Om exempelvis handläggningstiden för koncessioner som berör stamnätet inte är längre än för regionnät blir det än tydligare att det framförallt är övrig processtid som behöver kortas ned i dessa fall.

Likaså hade det varit önskvärt med förslag på åtgärder som har potential att korta ned överklagandeperioden, som exempelvis ökade medel till miljödomstolarna.

5.3 Prövning av miljöpåverkan och allmän lämplighet hos nätmyndigheten är bättre än separata miljötillstånd

Nuvarande ordning med prövning av miljöpåverkan och allmän lämplighet hos nätmyndigheten bör kvarstå. En eventuell framtida övergång till miljötillstånd bör vara samordnad med en översyn av andra liknande tillstånd för att få en enhetlig och ändamålsenlig lösning.

Kommentar: Nätkoncessionsutredningen har begränsat uppdraget till att enbart titta på tillståndsprocesserna för elnät. Samtidigt innebär dagens situation långa processtider först för tillstånd att etablera en vindkraftpark och sedan en lika lång processtid för att etablera elnäten som behövs för att ansluta parken, där besluten i regel överklagas i båda fallen. En framgångsfaktor är hur man bättre kan få dessa processer att löpa parallellt.

Det är redan idag möjligt att pröva elledningens miljöpåverkan i samband med miljöprövningen av vindkraftsparken. Om det i tillståndsärendet finns en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som beskriver de direkta och indirekta effekterna på människors hälsa och miljön som ledningen kan medföra, behöver det inte finnas någon särskild MKB i koncessionsärendet. En MKB som beskriver ledningens specifika sträckning krävs dock fortfarande vid prövning av linjenätkoncession hos Energimarknadsinspektionen. Att processerna inte löper parallellt försvårar miljöprövning av IKN och eller anslutningsledningar inom ramen för miljöprövningen av vindkraftsparken eftersom det vid den tidpunkten (ca 3-7 år innan anslutning), ytterst sällan är fastställt till vilken ledning vindkraftverken kan anslutas eftersom tillgänglig kapacitet i näten förändras kontinuerlig. Vi anser dock att IKN-ledningar och överföringsledningar ska vara undantagna miljöprövning enligt miljöbalken på samma vis som ledningar som byggs med stöd av områdeskoncession idag.

I teorin skulle tillståndsprocessen för vindkraftsparken kunna löpa parallellt med tillståndsprocessen för nätanslutningen, vilket vore önskvärt eftersom båda processerna var och en för sig är en mångårig process vardera. Det finns framförallt två orsaker som i praktiken försvårar en parallell process:

Dels att man inte vet vilka effektnivåer som är aktuella för koncessionsansökan förrän miljötillstånd för vindkraftsparken har vunnit laga kraft, dels att det innebär en stor ekonomisk risk att ansöka om koncession innan man erhållit miljötillstånd i synnerhet när koncession tenderar att bli allt dyrare till följd av att allt mer omfattande utredning krävs.

Vi saknar en analys kring vilka åtgärder som har potential att korta ned den totala processtiden för etablering av vindkraftspark inklusive elnät, som exempelvis minskad detaljnivå på kraven i en koncessionsansökan och ökad flexibilitet i möjligheten att kunna ändra befintliga koncessioner. Likaså en bedömning av eventuella effektiviseringar som en samlad prövning i form av "one stop shop" ("en kontaktpunkt"), skulle kunna innebära för utbyggnad och anslutning av förnybar elproduktion med utgångspunkt ifrån EU:s reviderade förnybarhetsdirektiv.

Prövning av miljöfarlig verksamhet

Vad skulle gälla vid miljötillstånd för kraftledningar? Med en övergång till miljötillstånd för kraftledningar måste det klargöras dels vilken miljöprövning som ska ske, dels i vilka fall

Kommentar: Vi upplever att det redan idag råder en osäkerhet kring vilka ledningar som kan antas ha en betydande miljöpåverkan. För att inte behöva vänta lång tid på besked om en ledning kan anses ha betydande miljöpåverkan eller inte, väljer många projektörer att redan från början ange att ledningen har betydande miljöpåverkan. Det innebär onödiga utredningskrav, inte minst för alternativa lösningar som egentligen från början är uteslutna på grund av t.ex. kostnadsskäl. Här skulle det underlätta om det i miljöbalken går att specificera vilka ledningar som behöver en liten eller stor miljöutredning vid linjekoncession.

5.4 Möjligheten att bygga ledningar med stöd av nätkoncession för område bör utökas

5.4.1 Regionnät bör kunna byggas med stöd av nätkoncession för område

Förslag: Utbyggnaden av regionnätet på lägre spänningsnivåer ska kunna ske med stöd av nätkoncession för område. Nätkoncessioner för område som avser regionnät ska inte omfattas av ett lika starkt legalt monopol som nätkoncessioner för område som avser lokalnät.

Kommentar: Vi är positiva till detta förslag eftersom det bör kunna leda till en snabbare anslutningsprocess för vindkraften om fler ledningar kan byggas inom ramen för områdeskoncessionen. För att förslaget ska kunna ge tillräcklig effekt är det viktigt att det blir möjligt för ledningar upp **till och med** 130 kV att byggas med stöd av områdeskoncessionen, för att kunna inkludera överföringsledningar från vindkraftsparken som i regel byggs på den spänningsnivån.

Etablerade nätbolag bygger i regel sina nät efter generaliserade teknikval som de sällan frångår. Detta för att de inte har utvärderat annan teknik eller för att de ha satt upp interna kriterier för lednings- eller transformator dimensionering. Denna generalisering innebär inte sällan en merkostnad och utökad byggtidplan, varför det ofta händer att vindkraftsbolagets egna nätbolag väljer att själva sköta nätanslutningen.

Idag skiljer sig nätbolagens beräkningsmetodik för anslutningskostnad och inmatningstariff kraftigt åt mellan de olika nätbolagen och det kan ta flera år innan man får reda på hur tariffen är framräknad. Även om anslutningskostnaderna går att pröva hos EI är vindkraftsbolagen beroende av en snabb process och även av nätbolagens incitament att underlätta anslutningen. Nätbolag har olika benägenhet att stanna upp pågående processer i väntan på att utredningar avslutas.

Vi är vill undvika att nätbolagen utnyttjar sin monopolställning till att t.ex. tvinga kunderna till en spänningsnivå som varken är ekonomiskt eller tekniskt lämplig för kunden. Det är därför viktigt att alla former av lcke koncessionspliktiga nät, internt i vindkraftsparken eller för anslutningsledning mellan anslutningspunkt och till "egen" kund (produktionsbolag) inte ska vara beroende av områdeskoncessionsbolagets välvilja eller samtycke.

Om det finns en uppenbar nytta för nätbolaget att äga vissa delar av näten för samtida eller framtida kunders nytta ska dom vara beredda att betala skälig ersättning för den nyttan.

Därför är det extra viktigt här är att inte göra det svårare för vindkraftsbolagens egna nätbolag att även fortsättningsvis ha möjlighet att bygga linjekoncession inom ett annat nätbolags områdeskoncession men även att det är upp till den som bygger att överlåta det till områdeskoncessionären utan långa juridiska processer som följd.

Vi tolkar förslaget som att områdeskoncessionsinnehavare för regionnät inte kommer att kunna hindra att ett annat nätbolag från att bygga en ledning med stöd av linjekoncession inom regionnätsområdet på det sätt som de kan på lokalnätetsnivå utifrån sin monopolställning. Det är också en förutsättning för att vi ska ställa oss bakom förslaget. Vi ser även behov av att andra nätbolag än områdeskoncessionären ska kunna bygga anslutningsledningar utan koncession inom ett annat nätbolags områdeskoncession.

Övriga synpunkter:

Användandet av bästa teknik.

Det är viktigt att föreskrifterna följer och möjliggör nyttjandet av nya större turbiner och moderna utformningar av vindkraftsprojekt så att lagstiftningen inte begränsar utvecklingen.

Detsamma gäller för elnäten. Idag förespråkar nätmyndigheten ett lågt pris och hög tillgänglighet för elnätskunderna. Trots detta är det inte ovanligt att samhället förväntar sig en jordkabellosning, trots att detta är enormt mycket dyrare för kunderna än att bygga luftledning. Prisskillnaden är idag minst tre gånger dyrare med kabel än med luftledning.

Kabel innebär också betydligt mycket längre åtgärdstider om det inträffar ett haveri och ökar risken för oavsiktlig avgrävning eller annan åverkan. Det är också mycket svårare att åtgärda fel på kablar än på luftledningar, speciellt med ökad spänningsnivå då kraven på renlighet och noggrannhet ökar markant. Det vore därför bra att kostnaden för olika lösningar blir en viktig del i bedömningen av koncessionsansökningar, där nätbolag och andra som vill bygga nät inte tvingas att bygga onödigt dyra elnät med sämre tillförlitlighet.

Behov av bättre nätplanering

Svenska kraftnät vill inte bygga nät på spekulation, även om det befintliga stamnätet bygdes på spekulation en gång i tiden. Det är även mer samhällsekonomiskt fördelaktigt att bygga överkapacitet från början när insikten om behovet finns.² Om man ändå ska bygga en ledning är merkostnaden att bygga en större ledning från början väldigt liten och ger också minskade förluster i nätet. I ett maskat nät, så som Svenska kraftnäts, eller de större regionnätägarnas fördelar sig resten av effektlödena även på den nya ledningen, vilket ger lägre förluster på fler ledningar än den nybyggda.

Relaterat till detta uppstår flera utmaningar när vindkraftsutbyggnaden går mycket snabbare än vad någon har kunnat förutse: Dels underskattas behovet av nät i tid och omfattning. Dels gör de långa ledtiderna för nätutbyggnad att åtgärderna inte hinner komma förrän det är försent och bristande kapacitet hämmat vindkraftsinvesteringarna (en moment-22 situation).

Som exempel aviserade Svenska kraftnät år 2013 planer för förstärkning av den nord-sydliga sträckningen av stamnätet som skulle vara färdigt år 2025. Istället för att gå vidare med åtgärden valde Svenska kraftnät att byta strategi. Nu avser affärsverket att uppgradera kapaciteten i samband med reinvesteringar under en tjugoårsperiod. Det är tveksamt om den utökade överföringskapaciteten som föreslås kommer att räcka för att täcka överföringsbehovet på både kort och lång sikt utan att leda till inlåst kraft och försämrade anslutningsmöjligheter i norra Sverige. Även förestående omfattande anslutning av havsbaserad vindkraft, främst i elområde 3 och 4, behöver planeras strukturerat då Svenska kraftnät beviljat omfattande anslutning.

Idag är samtliga fyra stamnätsledningar i elområde 1 fullbokade vilket innebär att det inte kan tillkomma någon ny vindkraft i elområdet utan att det byggs nya ledningar. Samtidigt är det få vindkraftsprojekt som kan vänta 10 år på ny stamnätsledning eftersom det förutsätter att tillstånden för vindkraftsparken kan förnyas, något som har blivit allt svårare. Det är även

² Sweco 2018, Faktarapport om alternativ till förstärkt överföringskapacitet https://www.ei.se/Documents/Projekt/samhallsekonomiska_analyser/Faktarapport%20om%20alternativ%20till%20f%C3%B6rst%C3%A4rkt%20C3%B6ver%20C3%B6ringskapacitet%20-%20slutrappport.pdf

ytterst svårt för ett projekt att allena bära hela kostnaden för en ny ledning (som även fler tillkommande aktörer sedan skulle ha nytta av). Idag finns det möjligheten för Svenska kraftnät att låna ut pengar till regionala nätbolag för att bygga nät (s.k. nätförstärkningslån). Däremot saknas motsvarande möjlighet, eller intresse, att på stamnätetsnivå från början bygga ut en överkapacitet som kan tas i anspråk allteftersom vindkraftparkerna tillkommer. Samtidigt är det rimligt i en situation när den maximala kapaciteten är uppnådd inom ett helt elområde, att nya tillkommande ledningar bekostas helt av stamnätstariffen. En sådan utbyggnad kan rimligen motiveras av förlustreducering vilket faller kollektivet till gagn, precis så som det har hanterats historiskt på Svenska kraftnät när nuvarande stamnätsstruktur byggdes upp en gång i tiden.

Lärdomar kan dras från Finland där stamnätsoperatören i större utsträckning planerar nätutbyggnaden i dialog med producenter och konsumenter som planerar att etablera verksamhet i ett område. Situationen försvåras även av att Svenska kraftnät i sin anslutningspolicy inte vill gå vidare med utredningar eller ansökningar förrän anslutningsavtal är tecknat och alla tillstånd vunnit laga kraft. En förbättringspotential är att Svenska kraftnät i större utsträckning planerar och söker tillstånd för byggnation i ett tidigare skede i syfte att korta ned den totala processtiden och att bedömningar görs mer per område istället för per projekt liksom att största möjliga ledning byggs från början.

Mycket av situationen bör även (åtminstone kortsiktigt) kunna lösas genom olika typer av flexibla mekanismer (tekniskt, ekonomiskt eller avtalsmässigt) som kan frigöra överföringskapacitet där EU-projektet Coordinet är ett lysande exempel på hur man genom bättre dialog, samverkan och lokala marknader ska kunna ansluta mer förbrukning och förnybar elproduktion till befintligt nät.

Stockholm, 31 oktober 2019

Charlotte Unger Larson
Vd Svensk Vindenergi

Mattias Wondollek
Ansvarig elnät och marknad